

כא

ט"ו כסלו תשס"ו
יו"ל לש"ק פ' ויצא

מאכלות אסורות יד
שבועות ג

מקבץ לתורה

מבחר פנינים ברמב"ם היומי

"יהיה חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה. לפיכך קראתי חיבור זה בשם משנה תורה"

הנמצא במים. ומכיון שבמים הצבע גם מראה בעלמא וגם נקלט מהם בצביעתם מרוב הנמצא בהם, הם עולים ברוב. (רדב"ז)

שבת קודש, ט' כסלו

ממשות ומראה בעלמא

יום ראשון, חג הגאולה י' כסלו

כשר חלבי

פרק שבעה עשר, ה"ג: דברים שלא נשתמש בהם כל עיקר – מטבילין במי מקוה, ואחר כך יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות.

בטעם דין זה, שאפילו כלים חדשים שלא נטמאו כלל ע"י הגוי חייבים בטבילה, הוסבר במקום אחר (ירושלמי, סוף עבודה זרה) – "לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל".

אלא שעפ"ז יש להקשות:

בטעם מנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות מבואר (בס' גאולת ישראל), שהדבר נעשה כזכר לכך שביום מתן תורה אכלו ישראל רק מאכלי חלב, משום שבו ביום נצטוו על השחיטה, ומכיון שהיה זה יום השבת (שבת פו, א) לא יכלו לשחוט. וע"פ ההלכה שלפנינו תמוה – הלוא גם מאכלי

הל' מאכלות אסורות פרק ששה עשר הכ"א: "נתערבו סמני ערלה בסמני התר יעלו באחד ומאתיים, מי צבע במי צבע יבטל ברוב".

החילוק בפשטות בין סמנים העולים באחד ומאתיים דווקא למי צבע העולים ברוב, הוא, שבמי צבע אין כאן ממשות של איסור אלא מראה בעלמא, ולכן מספיק רוב שיעלה אותם.

אך לפי זה קשה, במה זה שונה מההלכה הקודמת "בגד שצבעו בקליפי ערלה. . . נתערב באחרים יעלה באחד ומאתיים", הלא גם שם לכאורה זה רק מראה בעלמא? ויש לומר:

א. כיון שבבגד יש ממשות, לכן הגוון שנתפס בו אוסר אותו עד שיעלה באחד ומאתיים, משא"כ מים שאין בהם ממשות, הצבע שלהם אכן הוא מראה בעלמא בלבד ועולה ברוב.

ב. למי צבע יש עניין נוסף שאין בבגד, והוא שכשצובעים בהם איזה דבר, עיקר הצבע נקלט מרוב הצבע

נשחט ברובו, הרי שפסילתו חלה כבר מהרגע הראשון בו החל השוחט לנקוב בושט, שהרי משניקב במשהו כבר נעשה לנבילה (ורק באם היתה מסתיימת השחיטה כראוי לא היה לבהמה דין נבילה), ולכן לא דרשו על כך את הפסוק "להבדיל" המדבר על החילוק הדק שבין שחיטת חצי הסימן לשחיטת רובו. משא"כ סימן ה"קנה" שנפסל מדין נבילה רק אם נפסק רובו (בלי שחיטה), הרי שההפרש בין שחיטה כשירה לפסולה הוא אכן בין נשחט חציו לנשחט רובו.

(לקו"ש ח"ז שמיני ב)

יום שלישי י"ב כסלו

רפואה לנקובה

פרק שביעי ה"ב"ג: אם ניקבה במקום חיתוך האונות שלה, והוא המקום שרובצת עליו, כשרה. במה דברים אמורים, בשסתם מקום הנקב שבאונות - בשר, אבל אם נסמך הנקב לעצם אינו מנין.

בשנת תרפ"ה הציע כ"ק אדמו"ר זי"ע לפני הרוגוצ'ובי שאלה על בהמה שניקבה ונעשתה טריפה, ואח"כ סתמו רופאים את הנקב והבהמה חיה, האם היא מותרת?

ונענה כי גמ' ערוכה היא במס' חולין (סח, ב) "טריפה אין לה היתר", כלומר שבהמה שניטרפה אינה חוזרת לכשרותה, והריפוי אינו מועיל.

ע"כ הקשה לו רבינו מהרמב"ם דנן, הכותב בפירוש כי אם נסתם הנקב ע"י הבשר הסמוך לו - הבהמה כשרה. ולכאור' הרי הנקב הוא יוצר את הטריפות (וא"ו שרוקה), וכיצד יתכן שיוכשר?

חלב לא היה ביכולתם לאכול, וכלי החלב שבידיהם היו אסורים, משום שאז היו ישראל כגרים (כריתות ט, א) וכליהם "נכנסו לקדושת ישראל", וא"כ הם היו חייבים בטבילה (האסורה בשבת (ראה שו"ע סי' שכג ס"ז)).

והביאור בזה:

טעם החיוב של טבילת כלים שכלל לא נטמאו בידי הגוי - הוא על דרך הדין שאין לסכך סוכה בדבר שיכול לקבל טומאה, אף אם הוא טהור (סוכה יא, א). כלומר, יש לטהר את כלי הגוי מכך שהיו במצב בו הם עלולים להטמא. ועפ"ז מחזור שמכיון שבני ישראל נזהרו מאכילת בשר בחלב עוד קודם מ"ת (חולין צא, א), הרי שבמקרה זה לא היה כל חיוב להטביל את הכלים.

(לקו"ש ח"ז מטות ב)

יום שני, י"א כסלו

בין קנה לוטט

שחיטה פרק שלישי, הי"ט: או שנפסק רוב הקנה או שניקב הושט בכל שהוא המקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבילה מחיים ואין השחיטה מועלת בה.

על פי דברי הרמב"ם כאן יש לישב תמיהה:

עה"פ "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" (סר"פ שמיני) איתא בתורת כהנים - "בין שנשחט רובו של קנה לנשחט חציו". היינו שהפסוק מדגיש את גודל הדיוק בדיני שחיטה, שכשנשחט חצי הקנה אין השחיטה כשירה ואילו בתוספת של כמות קטנה ביותר, כאשר נשחט רובו - השחיטה כשירה.

וקשה - דין זה שיש לשחוט את רובו של הסימן קיים הן ב"ושט" והן ב"קנה", כדברי הרמב"ם לעיל (פ"א, ה"ט). וא"כ, מפני מה הדגישו במדרש דוקא את הדיוק שבסימן קנה?

אולם, ע"פ ההלכה כאן מובן שכאשר סימן ה"ושט" לא

"זורך דעם וואס מ'איז זיך מתבונן, אז מ'לערנט תורת הוי', ובמילא
"פאסט ניט" אז מ'זאל עס לערנען באופן שטחי"

הוא רק סיבה שכתוצאה ממנו יארע לבהמה מקרה מוות, ולכן לא נמנה במשנה, ואין זה נחשב ל"מוסיף על הטריפות".

(משיחת כ"ק אדמו"ר זי"ע, ש"פ פנחס תשמ"ה)

יום חמישי, י"ד כסלו

שחיטה

טאינה שחיטה

שחיטה פרק שנים עשר הי"ד: "חרש שוטה וקטן ששחטו בינן לבין עצמן את הראשון מותר לשחוט את השני אחריהן שאין שחיטתן שחיטה"

בדין זה ישנה מחלוקת בגמ' בין רבי מאיר המתיר לשחוט את השני אחרי שה"חרש שוטה וקטן" שחטו את הראשון, לבין חכמים האוסרים לשחוט אחריהם. ועל אף שהכלל הוא שהלכה כרבים, ובפרט כשהבר פלוגתא הוא רבי מאיר שבכל הש"ס לא נפסקה הלכה כמותו, בכל זאת פסק הרמב"ם כרבי מאיר שמותר לשחוט אחריהם כיון שכך הורה רבי בגמ' (חולין פו, ב). ואע"ג שמצינו שהורה גם כחכמים, הרי הוראתו האחרונה היתה שהדין הוא כרבי מאיר, והרמב"ם סבר שבכך חזר בו רבי מהוראתו הראשונה שהלכה כחכמים ולכן פסק כרבי מאיר שמותר לשחוט אחרי "חרש שוטה וקטן". ולא חשש הרמב"ם להחמיר כיון שרוב מעשיהם מקולקלים ואין חשש לשחיטה כשרה אצלם.

(מגיד משנה)

אלא מכאן מוכח כי טריפה שנרפאה — כשירה. ומה שנאמר "טריפה אין לה היתר", הכוונה שלפועל לא שייך לרפא בהמה טריפה, ומוכח מהא שהגמרא שם קאי על הפסוק "ובשר בשדה טריפה" (שמות כב, ל) וכן הוא גם ברמב"ם (ראה הל' שחיטה פ"ה ה"ג) כי כל מקום שנא' בתורה "טריפה", הכוונה לדרוסה (בהמה שנדרסה ע"י חיה טורפת וכדו') ולא לנקובה, וידעו חכמים שלא יתכן לרפא דרוסה.

(אג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע חכ"א עמ' א)

יום רביעי, י"ג כסלו

תירוץ מ"תשובה"

פרק עשירי הי"ב: ואין להוסיף על טריפות אלו, כלל. שכל שיארע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי הדורות הראשונים והסכימו עליהן בתי דיני ישראל, אפשר שתחיה.

הרשב"א (תורת הבית הל' טריפות שער שני בית שלישי) הקשה על הרמב"ם שפסק לעיל (פ"ח הכ"ג) כי "לחי העליון שניטל — טריפה", בעור שטריפה זו לא נזכרה בין הטריפות המנויות במשנה (חולין נד, א). וכיצד ניתן "להוסיף על הטריפות"?

והנה, אודות טריפה זו כתב הרמב"ם לחכמי לוניל (ראה מגיד משנה) כי "הלחי העליון כמו גג הוא לכסות הקנה. . . ואם ניטל. . . נמצא פי הקנה מגולה לאויר, ומיד תכנס ברוח בכל נשימה ונשימה. . . וביומה תתקרב הריאה ותמות הבהמה".

ועפ"ז י"ל שבמשנה נמנו רק "אלו טריפות" — דברים שבעצמם גורמים למות הבהמה, אבל נטילת הלחי העליון,

"דעריבער איז כדאי אז די וואס זיינען שייך לזה זאלן לערנען איין הלכה, עכ"פ איין פרט, פון דעם שיעור יומי בעיין ופלפול, וכו'"

(משיחת אהש"פ, ה'תשד"מ)

ערב שבת קודש, ט"ו כסלו

"לא תשא"

שבועות פרק ראשון, ה"ז: כל הנשבע שבועת שוא מארבע שבועות הללו – עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא" (שמות כ, ז).

בדיוק הלשון "נשיאה" שנאמר לגבי איסור זה של שבועת שוא, מצינו:

א. גם כאשר אדם חושב שהוא מנשא את הקב"ה כאשר הוא נשבע לכבודו, ואף שאינו מקיים הרי שחבירו חושב שהוא מקיים – והרי זה כבוד ו"נשיאה" לקב"ה – בכל זאת "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא".

ב. כאשר נשבע האדם שבועת שוא, הוא "נושא" (מעביר) מעליו את שם ה' ונכנס תחת עול הרע הנקרא "שוא".

ג. כמו שה"נושא" ומגביה אילן ה"ה מגביה את כל הענפים והעלים התלויים בו – כך הנושא את שם ה' – בהיות שכל הברואים תלויים בו ית' ה"ה מחלל בנוסף לשם ה' גם את כל הברואים כולם.

וזוהי הסיבה ש"לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא" – כי אין הקב"ה מוחל אלא בדברים שבינו לבין הבריות, אבל לא בדברים שבין אדם לחבירו.

(אור החיים וכלי יקר שמות כ, ז)

פרק אחד ליום

שבת ועגלה ערופה

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק עשירי ה"ט: "וכל העובר שם עבודה בגופה של קרקע כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו הרי זה לוקה".

בדין זה יש לחקור, האם דווקא בעבודות אלו בגופה של קרקע לוקה כיון שהם אבות, או גם על תולדותיהם המזכרים בהלכות שבת מתחייבים מלקות.

מצד אחד יש לומר, שכשם שבשבת שווים האבות והתולדות בחיוביהן הן בחטאת לשוגג והן בכרת וסקילה למזיד, כך גם בעגלה ערופה לא יהיו שונים התולדות מהאבות. אך מאידך נראה, שאין דומה שבת לעגלה ערופה, כיון שבשבת לא נאמרו מלאכות מסוימות אלא תלתה התורה את האיסור ב"מלאכה", היינו שאין לעשות מלאכה בשבת, והרי התולדות גם הם בכלל מלאכה. לעומת זאת בעגלה ערופה כתוב בפירוש "אשר לא יזרע" היינו שהאיסור הוא לזרוע, ולכן יש מקום לאסור דווקא זריעה.

ונראה להוכיח שאכן דומה עגלה ערופה לשבת בעניין זה, מדברי הגמ' (מועד קטן ב, ב) "מחפה בכלאים לוקה משום זרע", היינו אדם שמכסה בעפר את הכלאים שזו תולדה של זרע לוקה מדין זרע, על אף שבכלאים התורה מתייחסת דווקא למלאכת זריעה שהרי אומרת "שדך לא תזרע כלאים", וכמו"כ יש לומר בעגלה ערופה, שכשכתבה התורה "אשר לא יזרע" כללה גם את התולדות שבמלאכות.

(שער המלך)

מורה שיעור

שבת קודש: מאכלות אסורות יד"טז
ראשון: יז, שחיטה א"ב
שני: ג"ה
שלישי: ר"ח
רביעי: ט"א
חמישי: יב"ד
עש"ק: שבעות א"ג

לזכות

חיים ישראל בן חנה רחל
להצלחה בכל אשר יפנה בגו"ד

עריכת החומר ועיבודו הם על אחריות המערכת בלבד

למשלוח תגובות, הערות ועיונים בתוכן הנדפס – פקס: 718.363.1774, דוא"ל: vaadrabam@gmail.com